

I ÜLDOSA

1. Tartu Waldorfgümnaasiumi õppekava alused

1. Arusaam inimesest nii, nagu dr. Rudolf Steiner (1861–1925) selle antroposoofias¹ inimeseõpetusena* esitas.
2. Eesti ja rahvusvaheline koolikogemus (Richter, T., *Vaba Waldorfkooli ülesanne ja õpetuseesmärgid*, EVWÜ 1998/2004).
3. The Educational Tasks and Content of the Steiner Waldorf Curriculum, SSF Publications 2005 (käsikirjaline tõlge).
4. Steiner-waldorfhariduse Euroopa Nõukogu (ECSWE) püüdluste ja taotluste avaldus 2009.
5. Põhikooli riiklik õppekava ja Gümnaasiumi riiklik õppekava.

2. Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena

Antroposoofiline inimeseõpetus moodustab waldorfpedagoogika üldise aluse. Inimeseõpetus kirjeldab inimese füüsilist, hingelist ja vaimset olemust ning nende olemusosade arengut ja omavahelisi seoseid. Selle alusel koostatud inimese arengust lähtuv õppekava, mis toetab lapse arengut nii ainesisude kui meetoodiliste printsiipidega.

Kõige üldisemaid õpetus- ja kasvatusprintsiipe saab kirjeldada seitsmeaastaste perioodidena.

Esimesed seitse eluaastat

Kui laps sünnib maailma, pole ta kehaliselt, hingeliselt ega vaimselt välja arenenud. Nabanööri läbilõikamise järel on lapse füüsiline keha iseseisev. Hingeliste ja vaimsete jõudude iseseisvumine toimub järk-järgult edasise arengu käigus. Kuni 7. eluaastani on laps oma ümbruse peegelpilt. Väikelaps õpib ümbrust matkides. Väikelapse kasvatus tähendab matkimisväärse keskkonna loomist tema ümber. Matkimisvõime kahanemine tähendab iseseisvumist elujõudude tasandil. Sellest annab märku ka hammaste vahetumine. Elujõud, mida laps vajab organismi ülesehituseks sh jäävhammaste loomiseks, vabanevad nüüd järk-järgult ja muunduvad mälujõuks üleminekul matkivalt õppimiselt teadlikule õppimisele (kooliküpsus). Sundides koolieelikut intellektuaalselt pingutama, vähendatakse tema elujõudu, mis on lapsele tugeva kehaehituse või tervete siseorganite aluseks.

¹ Tärniga tähistatud mõistete seletusi vt ptk 20

8.–14. eluaasta

Ajavahemik 8.-14. eluaastani on intensiivne hingejõudude arengu aeg. Laps vajab autoriteeti, keda sisemiselt jälgendada. Waldorfkoolis on selliseks inimeseks klassiõpetaja. Kuni

14. eluaastani mõjutab lapse hinge tasakaaluseisundit vanemate ja teiste kasvatajate hingeseisund, emotsionaalne hoiak. Hingejõud – mõtlemine, tunne, tahe – ei eksisteeri arenevas hinges veel eraldiseisvaina. Pedagoogika ülesandeks antud arenguperioodidel on käsitleda õppeaineid ja tundide jaotust nii, et kõik kolm osa üksteisega dünaamiliselt seotuna rakendust leiaksid. Sellel põhineb waldorfpedagoogika metoodika ja didaktika. Õpetust sellisel viisil rakendades saab see inimterviku harmooniliseks osaks. Murdeeaga iseseisvub noor inimene hingeliselt.

15.–21. eluaasta

Aeg 15.–21. eluaastani on eneseteadvuse ja Mina-jõudude küpsemise aeg. Õpilaste loomulik autoriteedivajadus väheneb. Seda asendab vajadus iseseisva ja põhjendatud maailmapildi järele. Noor inimene hindab õpetajat tema meisterlikkuse põhjal. Iseseisvunud hinge erinevaid võimeid – mõtlemist, tundmist ja tahet – on võimalik toetada kohaste tegevuste abil. Haridus on suunatud eelkõige intellekti ja iseseisva otsustusvõime arendamisele, mida toetavad kunstilis-praktilised ained. 21 aasta vanune inimene võib kasvatus ja soodsa ümbruse koosmõjul saada täiskasvanuks, kes suudab võtta vastutuse edasise elukäigu eest enda kanda.

3. Õpetuse ja kasvatus eesmärgid

1. Kasvava lapse kõikide jõudude ja võimete arengu soodustamine: maailmahuvi, iseseisev mõtlemine, loovus, kunstiline väljendusoskus, moraalsus, praktilised oskused, sotsiaalsed võimed, tahtejõud.
2. Üksikisiku sidumine ühiskonnaga: isikliku arengu ja ühiskonna teenimise ühendamine ja tasakaalustamine. Oma võimed ja isikupära väljaarendanud inimene teenib parimal viisil ühiskonda.
3. Õppe- ja kasvatusprotsessi kaugem eesmärk on võimaldada vaba, tervikliku, isikupärase ja vastutusvõimelise isiksuse kujunemist. Selle protsessi viljaks on vabast tahtest tegutsev inimene, kes leiab oma ainulaadsed seosed maailmaga ning tegevuse sihi.

4. Õpetuse ja kasvatus põhimõtted

1. Inimese terviklikkus

Inimese terviklikkuse (vt 2. pt, Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena) seisukohalt vajavad võrdset tähelepanu

- selge mõtlemine,
- tasakaalustatud tundeelu,
- terve tahe.

Need hingejõud arenevad omavahelises dünaamilises seoses, toetades ja tasakaalustades vastastikku üksteist. Erinevates vanuseastmetes suhestub nende hingejõudude kasutamine erinevalt, liikudes kogemus- ja elamusõppelt mõtlemis- ning otsustusvõime arengu suunas. Tunniplaan sisaldab võrdväärseina nii kognitiivseid kui ka kunstilis-praktilisi aineid.

2. Õpetuse ja kasvatuse ühtsus

Õpetus ja kasvatus on ühtne tervik, mis kujundavad koos lapse väärtushinnanguid ja eetikat, austust kõige loodu – nii inimese, looduse kui ka asjade vastu. Õppe- ja kasvatustööga kõige laiemas mõttes tegeleb kogu koolipere, sealhulgas lapsevanemad. Vahetuks eeskujuks õpilasele on klassiõpetaja, kes toetab, kasvatab ja õpetab last üldjuhul 1.–8. klassini.

3. Õpetaja enesekasvatus

Eeskuju on kasvatuses ja õpetuses samaväärne teadmiste vahendamise oskusega. Kõige paremini innustab last õppima ning käitumisideadele järgima ise õppiv õpetaja. Ainealase töö ning klassi ja kooli sotsiaalse keskkonna kujundamise kõrval vaatab õpetaja tagasi enda tegevusele, õpib tasakaalustama oma tundeid ning temperamendi ühekülgsusi. Õpetaja analüüsib tehtud vigu ning püüdleb ideaalide poole. Kuni murdeeni mõjutab kasvavat last vahetult õpetaja enda mõtte-, tunde- ja tahteelu tasakaalustatus, alates murdeest tugevneb õpetaja Mina-teadvuse mõju.

4. Õppematerjal lapse arengu toetajana

Õppematerjali sisu ja selle vahendamise metoodika peavad vastama lapse hingelis-vaimsele arengule. Nii nagu füüsiline toit on füüsilise keha ülesehitusmaterjal, on õppeainete eakohane sisu toiduks arenevale hingelis-vaimsele inimesele. Õpetajad õpivad tundma ning arvestama lapse arengusühholoogiat ning sellele vastavat õppemetoodikat ja didaktikat.

5. Lähtumine konkreetsest lapsest, klassist ja olukorrast

Õppekava kehtestab üldised nõuded kõigile õpilastele ning annab õpetajale põhilised ainealased pidepunktid. Õpetaja kohtub iga päev uute eluliste olukordade, uute väljakutsetega. Iga õpetaja on pedagoogilise protsessi kaaslooja, lähtudes konkreetsest situatsioonist, klassist, õpilastest. Õpetaja ülesandeks on aidata iga õpilast ning esitada talle kohaseid väljakutseid.

6. Õpilaste kaasamine

Õpilaste erinev võimekus nii kognitiivsetes kui ka kunstilis-praktilistes ainetes on loomulik. Isiksuse eripära ei rõhutata numbrilise hindamisega. Õpilaste kaasamist võimaldavad mõtlemist, tundeid ja tahtetegevust ühendav õppeprotsess, jõukohased diferentseeritud ülesanded, klassi tervikkoosseisu osalemine kunstiliste etteastete harjutamisel ja esitamisel (kuupeod*, kooli tähtpäevad, klassinäidendid).

7. Sotsiaalsus

Inimene on ühest küljest sotsiaalsetes protsessides osaleja ja teisest küljest nende kaaskujundaja. Kool on ühiskonna mudel. Individuaalsete võimete ja oskuste arendamise kõrval annab kool põhioskused ühiskonnas koostöömiseks. Kooli- ja klassikollektiivis arendatakse sotsiaalsust, oskust igaühe panusest lähtudes tegutseda koos ühise eesmärgi nimel. Igas õppeaines leidub võimalusi sotsiaalse koostöö meetodeid kasutades õpetada. Tavapärase numbrilise hindamise puudumine, klasside ühisesinemised kuupidudel*, klassi ühistööd, matkad ja näidendid ning kasutatav metoodika soodustavad erinevate võimete pinnalt tekkivat koostööd. Koolipere on lastele sotsiaalse koostöö eeskujuks.

8. Meelte areng

Waldorfkoolid pööravad erilist tähelepanu laste meelte arendamisele. Maailma terviklik tajumine on võimalik meelte koostoime kaudu. Koolikeskkond peaks mõjuma kõikidele meeltele harmoniseerivalt. Meeltemuljeid olgu pigem vähem, aga kvaliteetsemaid. Esiplaanil on kõik

loomulik – looduslikud materjalid, maitsed, inimhääle loomulik kõla, naturaalsed muusikahelid, harmoonilised värvid jne. Ideaalis sisaldaksid ka kõik koolitunnid meelte koostoime elemente, see lisab õppimisele tõelähedust. Meelte terve areng on tähtsamaid eeldusi inimese terviklikuks arenguks.

9. Temperamenditüüpide arvestamine

Waldorfpedagoogika arvestab erinevate temperamenditüüpide vajadustega. Sellekohase ettevalmistuse annavad õpetajale erinevad waldorfpedagoogilised koolitused ja koostöö kooliarstiga. Õpetaja teeb teadlikult tööd oma temperamenditüübi tasakaalustamisega ning pöörab tunni ülesehituses tähelepanu erineva temperamendiga laste erinevatele vajadustele.

10. Harmooniline tunniplaan

Waldorfkooli töö aluseks on rütmiline, harmooniline ja tervislik tunniplaan. Perioodõppega* alustatakse esimesest klassist, see võimaldab nii õpilastel kui õpetajatel põhjalikumalt ainesse süveneda. Regulaarset harjutamist nõudvaid ning kunstilis-praktilisi aineid õpetatakse iganädalaste ainetundidena. Tunniplaanis paigutatakse teoreetilised, uue materjali omandamist nõudvad õppeained päeva algusesse, kordavale harjutamisele ning praktilisele tegevusele suunatud ained koolipäeva teise poole. Mitmekesised, erinevaid võimeid ja oskusi kaasavad õppemeetodid tundides ennetavad õpilaste väsimist. Suurt tähelepanu pööratakse ainetevahelisele lõimumisele.

11. Õpihuvi

Waldorfkool usaldab inimese loomulikkude arengut ja õpihuvi ning teeb tööd selle säilimise nimel. Õpihuvi toetavad: kooli korrastatud keskkond, sobiv õpisisu, eakohane metoodika, õpetajate entusiasm, pühendumus ja enesekasvatus, koostöö lapsevanematega, hinneteta õppimine, tunnustamine, iseloomustavad tunnistused.

12. Koostöö

Waldorfkool eeldab kodu ja kooli tihedat koostööd. Õpetuse ja kasvatus terviklikkuse ning kvaliteedi tagavad õpetajatevaheline pedagoogiline koostöö ning kooli ja kodu üksteisemõistmine ja koostöö. Koostöö toimub vastavalt vajadusele, selle regulaarseteks vormideks on iganädalane Õpetajate kolleegiumi koosolek ja igal õppeveerandil toimuvad klassi lastevanemate koosolekud.

5. Õpetuse ja kasvatuse teostus

Mõtlemine – tunne – tahe

Mõtlemine, tunne ja tahe on hingejõud. Nende omavaheline tasakaalustamine on oluline pedagoogiline ülesanne seoses õppetööga erinevas vanuses lastega. Mõtlemist, tunnet ja tahtet arendavate meetodite mitmekülgne kasutamine arendab võrdväärselt üldpädevusi. Kaasaegne tunnetusteooria kinnitab, et mõtlemise areng rajaneb eelnevatel elamuslikel ja tegevuslikel kogemustel. Kui mõtlemine ja tunded toimivad viljakalt koos, lisandub mõtlemisse südamesoojus, tekib vaimustus ja tunnetamisrõõm. Kui tahe rakendub tegusal moel, on inimene võimeline looma midagi väärtuslikku. Harmoonilises koostöös annavad mõtlemine, tunded ja tahe inimesele võimaluse maailma sündmustes positiivselt osaleda.

Tahtekasvatus

Tegutsemine ning tegutsemise kaudu õppimine on väikelapse- ja nooremas koolieas kõige loomulikum tahte avaldumise viis. Algklasside õpilasele pakub õppimine rahuldust siis, kui ta midagi tegema õpib.

Tahtekasvatuslik ehk tegevuslik aspekt valitseb 1.–3. klassi õppetöös.

Pedagoogiline ülesanne on viia lapse tahe, mis algselt on seotud enam tegutsemisega, järk-järgult seosesse mõtlemisprotsessidega. Tahtejõu rakendamine erinevates tegevustes tugevdab inimese mina-kogemust, kujundab identiteedi ja eluterve eneseusalduse. Selline mitmekülgne tegevust kaasav õpetus algklassides kujundab abstraktsele mõtlemisele vajaliku kogemusliku aluse. Tegutsevalt õppides jääb õpihuvi püsima.

Tahe areneb käsitöö- ja kunstiainete harjutavas õppimises, liikumistundides ja praktilisi töid sisaldavates õppeainetes, ühisprojektides ja matkadel, samuti kõikides õppetevustes, mis nõuavad järjepidevat harjutamist ja mälu rakendamist. Noor inimene õpib tahtet rakendama mitte otseseldi tegutsemisimpulssi või tundemeeleolusid järgides, vaid mõtlemisele toetudes.

Tundekasvatus

Arenenud tundeelu on üks inimeseks olemise, emotsionaalse intelligentsuse ning sotsiaalsuse aluseid. Väärtushinnangute lähtekohana on see tuleviku ühiskondlike tingimuste kujundaja. Kasvatus koolis peab eriliselt hoolitsema lapse tundeelu arengu eest, kuna selle arengu peamine aeg langeb põhikooliikka. Kunstiainete osakaal tunniplaanis jääb samaks kogu põhikooli jooksul, neis valitseb praktilis-tunnetuslik, mitte teoreetiline aspekt.

Kõik kunstiharjutused – värvide, vormide, helide ja kunstilise sõna maailma sisseelamine – koolitavad ja arendavad tundeelu. Kunstilise õpetuse osakaal kõikides klassides on suhteliselt suur, seda nii iseseisvate kunstiliste ainete kui õppemeetodina. Maalimine, musitseerimine, liikumis-kunstid ja muud õpilast tervikuna kaasavad kunstilised tegevused aitavad märkimisväärselt kaasa nii tunnetuslike kui ka sotsiaalsete võimete arenemisele.

Kunstilise kasvatuse eesmärk ei ole subjektiivsete tunnete väljaelamine, vaid erinevate tajuvõimete ning praktiliste oskuste koolitamine objektiivse täiuslikkuseni. Objektiivsus tundeelus on sotsiaalse käitumise alus. Võime teise inimese olukorda temast lähtuvalt ja subjektiivsetest huvidest sõltumata sisse elada (empaatia) on eetilise käitumise lähtekohaks. See omakorda on eelduseks sallivusele nii teiste rahvaste kui ka inimeste suhtes.

Tundekasvatuse valdkonda kuulub lisaks kunstiainetele ka piltlik õpetusmeetod*, mis on keskne õpetamismeetod jutustavates ainetes kooliküpsuse ja murdeea vahelisel ajal. Praktikast tähendab piltlik õpetus elavaid, õpitavat iseloomustavaid ja kirjeldavaid jutustusi ning võrdpiltide kaudu õpetamist. Õpetaja töö on siin kunstniku töö sarnane: tal tuleb otsida õpetussisu olemust tabavaid sõnalisi kujutluspilte. Selline õppemeetod äratab lapse fantaasia, ta muutub õppeprotsessi kaasloojaks. Kui lapses toimib fantaasia, siis liitub sellega alati tundekogemus. Nii puudutab piltlik õpetus eriliselt tundeelu ja kinnitab õpitava inimese pikaajasesse mälli.

Lapse tundeelu väljakujunemise toetamiseks peab õpetaja tundma arengupsühholoogia seaduspärasusi ning teadlikult ka enda tundeelu tasakaalustama. Õnnestunud tundeikasvatusest annab märku õpilase innukus ja õppimissoov. Tunnete mitmekülgne kaasamine õppeprotsessi kindlustab õpihuvi säilimise.

Mõtlemise koolitus

Inimesele loomuomase huvi ja teadmishimu säilitamiseks on vaja teadmisi pakkuda viisil, mis vastab lapse erinevatele arenguetappidele. Mõtlemise areng rajaneb eelnevatel tegevuslikel ja elamuslikel kogemustel. Põhikoolis arendatakse mõtlemisoskust sellest lähtuvalt. Eesmärgiks on, et õpilased kooli lõpetades oskaksid rakendada kogu mõtlemise skaalat alates fantaasiarikast kujundlikust mõtlemisest kuni loogiliste arutluseni.

Teadmisi vahendatakse esimesest klassist murdeea alguseni piltliku õpetusmeetodi*, kunstilise ja tegevusliku printsiibi kaasabil. Piltliku õpetusmeetodiga vahendatakse nii erialaseid termineid, mõisteid kui ka kausaalseid seoseid. Eesmärgiks on esitada mõisteid elavana ja mitmekülgsetes seostes. Nende tähenduse mõistmine toimub algselt konteksti ning õpetaja esitusviisi ning rõhuasetuste abil, millele järk-järgult lisandub mõisteline teadvustamisprotsess.

5.-6. klassis lisanduvad ained: geograafia, ajalugu, füüsika, mis eeldavad valmidust abstraktselt ja kausaalselt mõelda. Murdeas ärkab loomulik üldine huvi intellektuaalsete teadmiste vastu. Piltliku õppemeetodi* (jutustavad ained) ja fenomenoloogiliste* vaatlustega (loodusõpetus, füüsika) kaasnevad järgneva etapina mõisteline ja kausaalne analüüs, mis arendab loodusteaduslikku mõtteviisi.

Kognitiivne õpetus kolmandas ja neljandas kooliastmes tuleb kujundada metoodiliselt mitmekesiselt ja liigitõmbavalt. Seotus elamusliku ja tegevusliku printsiibiga on endiselt oluline. Õpetaja innustab õpilasi ise mõtlema ning arusaamise põhjal mõisteid moodustama. Õpetus peab olema mõtlemapanev, intrigeerivate küsimuste tekitaja ja arutelude sütitaja.

Õppekava sisaldab hariduse kõige üldisemaid aluseid. Põhjalikuma ja üksikasjalikuma teadusliku käsitluse ja abstraktset mõtlemist arendava aineainestiku raskuspunkt langeb vanematesse klassidesse.

6. Rütm koolielus

Kõik maailma eluavaldused toimuvad rütmiliselt. Inimese kõige tajutavam rütm on südametegevus. Inimese igapäevaelus on päevarütm see, mis aitab tal toimida efektiivselt ja tulemuslikult. Lisaks päevarütmile arvestatakse waldorfkoolis ka kuu-, nädala- ja aastarütmiga.

Põhitund ja selle rütm

Põhitund on perioodõppe* aine tund, mis alustab koolipäeva ning kestab kaks akadeemilist tundi. Konkreetsest klassist, laste vanusest, tunni aine ja teemast lähtudes saab õpetaja põhitundi loominguliselt liigendada, näiteks järgneva rütmilise jaotuse alusel:

Tunni alustamine ehk rütmiline osa (rütmilised harjutused, liikumist kaasavad muusika- ja kõneharjutused) – kaasab, tasakaalustab ja koondab õpilasi.

Kordamine. Eelnenud õppeprotsessi jätkamine, teadvustav osa (õpilased meenutavad ja jutustavad eelmisel korral käsitletud aineainestikku mälu- ja kujutuspiltide või kodutööde põhjal, käsitletu kokkuvõtte vormistatakse ainevihikusse*) – ergutab kujutlusvõimet, arendab mälu ja mõtlemisvõimet ja teadvustamist.

Uue aineainestiku tutvustamine (jutustavates ainetes piltlik jutustamine, loodusõpetuses fenomenoloogilised* vaatlused, matemaatikas küsimuse püstitamine) – ergutab tunde- ja tahteelu.

Õpitu süvendamine, praktiline osa (käsitletu töötatakse läbi tegevuslikult: liikudes, joonistades, uusi oskusi harjutades jne) – rakendab tegevusse mõtte ja tunde, kujundades nendega seostuvat tahet.

Tunni lõpetamine, rahunemine (õpilased viiakse harmooniliselt rahunemiseni, nt sobivate kõne või muusikaharjutuste kaudu või mõnel muul harjumuspärasel viisil. Ka jutustav osa*, eriti esimesel kooliastmel, on selleks kohane.) – võimaldab õppetunni ajal käivitunud protsessidest rahulikult väljuda ja taastab õppimisvalmiduse.

Ülaltoodud põhitunni ülesehitus arvestab inimese keskendumisvõime iseloomulikku rütmi ja haarab järk-järgult õpilast tervikuna. Intellektuaalset pingutust, tähelepanelikkust ja täpsust eeldav osa on tunni alguses. Järgmine, tundeelu puudutav osa pakub lastele tundeelamuse kaasamist isikliku kujutlusvõime rakendamise kaudu. Praktiline ja virgutav etapp on tunni keskmises osas. Selline õppetund ei koorma õpilast ühekülgsest ja vahetund ei muutu kogunenud pingete väljaelamise kohaks.

Lähtuvalt õpilaste vanusest omavad tunni osad erinevat kaalu. Kui algastmes on tunni algus- ja lõpuosal suurem osakaal ning ainst tulenev tööosa on väiksem, siis järgnevatel kooliastmetel kasvab tööosa proportsionaalselt rütmilise sissejuhatusse ning tunni lõpuosa (kokkuvõtte või jutustav osa) vähenemisega. Sarnaselt põhitunnile saab rütmistada ka teisi tunde.

Õöpäeva rütm

Tervikuna on õppimisprotsess korraldatud nii, et see mõjub õpilase teadlike kujutluspiltide tasandist sügavamale ja võtab arvesse ka une ajal toimuva „küpsemist“. Metoodiliselt jaguneb õppeprotsess kolme faasi:

vaatlemine, kogemine, eksperimenteerimine (tahte rakendamine);

kirjeldamine, meenutamine, iseloomustamine, ülestähendamine (tahtega seotud tunne);

läbitöötamine, analüüsimine, abstraherimine, teooriate loomine (tahtega seotud mõte).

Kogemise ja kirjeldamise järel tuleb paus, mis võimaldab omandatust distantseeruda. Alles une ajal toimuva alateadvuses töötlemise järel viiakse õppeprotsess lõpule: eelmisel päeval tunde- ja tegevuse tasandil omandatud materjal tõstetakse mälu pildina teadvusesse. Järgmisel päeval käsitletakse sama õppematerjali kinnistavalt, analüüsivalt. Seega arvestab waldorfpedagoogika une ja ärkveloleku polaarsust, kuna areng ei eelda mitte ainult kognitiivseid, vaid ka hingelisi võimeid: õppimise ja unustamise, teadliku ja alateadliku, une ja ärkvelolemise rütmilist vaheldumist. Nii osaleb õppimisel inimene kui tervik.

Tunniplaani koostades tuleb õppetunde järjestades arvestada ööpäevase rütmi seost teadvusseisundite vaheldumisega. Enam ärkvelteadvust nõudvad ained, nagu põhiained, püütakse paigutada hommikul esimesteks tundideks. Neile järgnevad võõrkeeled, loodusained, religioon ja kunstiained. Käsitööained ja liikumistunnid paigutatakse koolipäeva viimasteks tundideks.

Nädala rütm

Õpetajate kolleegium töötab nädalarütmis. Igal nädalal toimival õpetajate kolleegiumi* koosolekul tehakse tagasivaade olnule, analüüsitakse kogemusi, arendatakse end kunstiliselt, süvenetakse pedagoogilistesse teemadesse loengute vahendusel, tegeletakse pedagoogiliste küsimustega sisuliselt ning planeeritakse tööd lühemas ja pikemaajalises perspektiivis.

Kuu rütm

Kuu rütmiga langeb suuremal või vähemal määral kokku põhiaine periood. Esimesest klassist algav perioodõpe* võimaldab ühelt poolt paremat ainesse süvenemist ning teiselt poolt teadlikku ümberkäimist mälu protsessidega. Perioodõppe ainesisu mitte ei unustata peale õppeperioodi lõppu, vaid talletatakse igakülgsest läbitöötatuna pikaajalises mälus.

Kuu rütmi toetavad kuupeod*, kus klasside tervikkoosseisud esitavad kunstilises vormis seda, mis on klassis kuu jooksul õpitud. Kuupidu* on ka oluline sotsiaalse koostöö vorm.

Kooliaasta rütm

Kooliaastas on kindel koht kooli, paikkonna ja riiklike pühade ning tähtpäevade tähistamisel. Koolielu korraldus võtab arvesse aastaegade vaheldumist nii sisuliselt kui ka korralduslikult välise

töö võimalused. Aastaaegade seotud tähtpäevi tähistatakse ühiselt ja/või klassi kaupa. Hingeaktiivsus kasvab sügisel ja süveneb talve lähenedes. Kevadel sisemine aktiivsus väheneb ja tegevused suunatakse väljapoole. Seetõttu toonitab septembris tähistatav Miikaelpäeva isikliku sisemise aktiivsuse olulisust. Mardipäev oma lühiretkede ja esinemistega valmistab ette sügisese aktiivsuse süvenemist jõulude lähenedes. Advendipidu, advendiküünla süütamine ja sellele järgnev advendiaeg jõulupeo ning eriliste jõulutevalmistustega süvendab inimlik-sotsiaalset rõhuasetust. Kolmekuningapäeva tähistamine lõpetab jõuluaja ning suunab jõulude poolt uuendatud meeled argistesse tööaskeldustesse. Kevad-talvel omandavad pidustused väljapoole suunatud iseloomu. Koolis tähistatakse vastlapäeva. Ülestõusmispühadeks valmistatakse klassiti, nooremates klassides looduse ärkamise rõõmule keskendudes, vanemates klassides pühade kristlikku sisu puudutades. Kooliaasta lõpeb kevadpeoga.

Aineperioodide järjekorda planeerides püütakse paigutada vaheldumisi loodusteaduslikud, matemaatilised ja humanitaaraineid ning panna need kokku kõlama aastaaegade vaheldumisega.

7. Üldpädevuste kujunemine

Pädevus tähendab suutlikkust teatud valdkonnas tulemuslikult toimida. Pädevuse mõiste hõlmab teoreetiliste teadmiste kõrval ka nende rakenduslikku aspekti, väärtustades seega teadmiste elulisust. Pädevus põhineb nii teadmistel, oskustel kui väärtustel. Waldorfkooli õppeprotsess loob võimalused järgnevate pädevuste kujunemiseks:

Tegevuspädevus, ettevõtlikkuspädevus tähendab eelkõige võimet mõttega haaratud ideid praktiliselt teostada. Siia kuuluvad: suutlikkus näha probleeme ja neid lahendada, oskus tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärke ja valida sobivaid vahendeid, vajadusel kaasata nõu ja jõuga sobivaid inimesi, oma tegevuse tulemuste hindamine. Tegevuspädevust toetavad õpetuse metoodika (tegevuslik printsiip), 8. ja 11. klassi aastatööde* planeerimine ja teostus, klassi ja kooli ühisprojektid, gümnaasiumiastme praktikad.

Väärtuspädevus tähendab nii tegude, tunnete kui mõttetasandil seoste omamist kaasinimeste ja maailmaga. Väärtuspädevus samastub inimese eetikaga. Väärtuspädevuse kujunemist mõjutavad kõige otsesemalt kogu kooli keskkond ja koolipere väärtushinnangud. (vt ptk 4.2.: õpetuse ja kasvatus ühtsus)

Õpipädevus tähendab eelkõige õppimist armastusest ja huvist maailma vastu. Suutlikkus kasutada erinevaid tõhusaid õpistrateegiaid, kohandades neid vastavalt individuaalsele õpistiilile. Siia kuuluvad: oskus end õppimisele häälestada, huvi ja avatuse seisundi olemasolu, objektiivne hinnang olemasolevatele teadmistele, uue teabe otsimine ja selle seostamine olemasolevaga. Olemasoleva teadmise pinnalt uue teadmise loomine. Õpipädevus samastub inimese vaimse aktiivsusega. Seda toetavad eakohane metoodika ja õppeainete mitmekülgne käsitus (vt ptk 5.: mõtlemine – tunne – tahe).

Enesemääratluspädevus tähendab inimese kõikide olemusosade harmoonilise väljakujunemise kaudu tekkivat eneseteadvust (Mina-teadvust). Siia kuuluvad: suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, mõtestada oma tegevusi ja käitumisi ühiskonnas, kujundada end isiksusena. Enesemääratluspädevuse teenistuses on kogu õppeprotsess ning õpetajate ja kasvatajate eeskuju.

Emakeelepädevus tähendab võimet mõtteid, ideid, tundeid, fakte ja arvamusi niihästi suuliselt kui ka kirjalikult väljendada ja tõlgendada. Emakeelepädevusel on seos ka teiste pädevustega.

Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.

Võõrkeelepädevus tähendab võimet ja oskust mõtteid, ideid, tundeid, tõsiasju ja arvamusi nii-hästi kirjalikult kui ka suuliselt väljendada ja tõlgendada ning sobivalt keeleliselt ja loovalt ühiskondlik-kultuurilises kontekstis neile reageerida.

Sotsiaalne pädevus suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate sotsiaalsete keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Matemaatikapädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid lahendades erinevaid ülesandeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.

Kultuuripädevus – võime ja oskus tunnustada ideede, kogemuste ja tunnete kunstilist väljenduse tähtsust erinevate kunstiliikide kaudu, nagu muusika, kujutavad kunstid, kirjandus ja visuaalsed kunstid. Samuti oskust ennast ea- ja võimetekohaselt ennast nende kaudu väljendada.

Lähedase eesmärgiseade ja õppesisuga õppeained moodustavad ainevaldkonna. Ainevaldkonna peamine eesmärk on vastava valdkonnapädevuse kujunemine, mida toetavad õppeainete eesmärgid ja õpitulemused. Valdkonnapädevuse kujunemist toetavad ka teiste ainevaldkondade õppeained ning tunni- ja kooliväline tegevus.

Digipädevus –suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. Tegelik arvutioskuste kujundamine algab III kooliastmes, sellele eelneb aga õppimine, kuidas ümber käia pildimaailmaga, kirjutamisoskuste arendamine, funktsionaalne lugemine ja mitmed muud tegevused, et lapsel oleks väiksem oht digimaailma ennast ära unustada.

8. Tunnistused, tagasiside, hindamine

Numbrilist hindamist kuni 9. klassini ja üksikteadmisi mõõtvaid teste waldorfkoolides üldjuhul ei kasutata. See on üldiselt waldorfkoolides kasutatava pedagoogilise põhimõtte järgimine, mida Eestis on innustanud kasutama ka kooliüendaja Johannes Käis. Tagasisidet õpilase pädevuste ja teadmiste kohta saab õpetaja igapäevase vaatluse ja erinevas vormis suuliste ning kirjalike tööde kaudu. Õpetaja jälgib pidevalt lapse arengut, tehes selle kohta tähelepanekuid ja märkmeid ning pidades nõu teiste õpetajate, terapeutide ja lapse vanematega.

Nii klassi- kui aineõpetaja on õpilase vanematega regulaarselt ühenduses ja vahendab neile lapse arengut puudutavaid tähelepanekuid alati, kui selleks on põhjust. Õpilase arengu toetamiseks rakendatakse erinevaid vorme: lapsevaatlus (klassi või kooli kolleegiumis), arenguvestlus, vestlus lapsevanematega. Kõikides klassides antakse tagasisidet õpilaste arengu kohta regulaarselt toimuvatel klassi lapsevanemate koosolekutel.

Õpilase arengule, õppimisele ning käitumisele antakse numbrilise tunnistuse asemel kirjalik-iseloomustav hinnang. Pedagoogiline kolleegium otsustab, kui tihti õppeaasta jooksul selline hinnang antakse või millal saab kirjalik-iseloomustava hinnangu enda kätte lapsevanem, millal õpilane. Õpetajate kolleegiumi otsuse kohaselt võib laps saada ka õpetaja poolt kunstiliselt kujundatud tunnistuse õpilasele mõeldud salmi, luuletuse või mõtteteraga. Kooliaasta lõpul antav kirjalik-iseloomustav hinnang sisaldab:

- lapse füüsilise, emotsionaalse, vaimse ja sotsiaalse arengu kirjeldust,
- ülevaadet õpilase õpihuvi ja ainetealaste saavutuste kohta,
- üldinformatsiooni kooliaasta jooksul toimunud,
- läbitud õppeainete temaatikat.

Waldorfkoolide õpilased lõpetavad põhikooli ja gümnaasiumi riiklike eksamite ja tunnistusega. Vajadusel väljaantava hindelise klassitunnistuse tarbeks teisendab õpetaja koostöös klassi Õpetajate kolleegiumiga kirjalik-iseloomustava hinnangu numbrilisse keelde.

Kunstilis-praktiliste õppeainete hindamiseks lõputunnistusel kasutatakse hinnangut “arvestatud” ja “mittearvestatud”.

Õpilasi ei jäeta üldjuhul klassikursust kordama. Kui õpilase üldine areng on eakaaslastest väga erinev, võib õpilase siiski ümber paigutada vanemasse või nooremasse klassi. Väga kiire intellektuaalne areng või õpiraskus üksi ei saa põhjustada taolist ümberpaigutamist. See on erand, mis tugineb õpetajate ja lapsevanema ühisele seisukohale.

Täpsem hindamise kord on ära toodud Tartu Waldorfgümnaasiumi hindamisjuhendis.

9. Õpilaste ja lastevanemate nõustamine

Õpilaste ja lastevanemate nõustamine toimub nii regulaarselt kui ka erivajadusel. Nõustamise vormideks on arenguvestlused, lapsevanemate õhtud, loengud lapsevanematele, regulaarselt töötav lapsevanemate kool, individuaalvestlused nii õpetaja kui ka kooliarstiga. Individuaalseks nõustamiseks vajalik eeltöö võib toimuda klassikolleegiumis.

10. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted

Töö hariduslike erivajadustega õpilastega algab nende vajaduste kindlakstegemisest. Selles protsessis osalevad astmekolleegium*, kooliarst ja HEV laste koordineerija. Hariduslike erivajadustega õpilasega seonduvaid otsuseid võtab vastu õpetajate astmekolleegium. Vajadusel rakendatakse koolis pakutavaid tugiteenuseid (logopeed, õpiabi rühm, konsultatsioonitunnid). Kuna koolis ei tööta psühholoogi ega eripedagoogi, siis pööratakse vajadusel Hariduse Tugiteenuste Keskusesse või Lastekliiniku psühholoogi vastuvõtule. Koostöös püütakse leida iga lapse jaoks parim lahendus. Õpiabi tunnis osaleva lapse jaoks koostatakse individuaalne õppekava. Õpiabi tunni metoodika ning tunni ülesehitus on õpilast toetava ja arendava iseloomuga.

Täpsemalt on hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorraldus määratletud Tartu Waldorfgümnaasiumi hariduslike erivajadustega (HEV) õpilaste õppekorralduse dokumendis.

11. Karjääri planeerimine

Kogemuslik õpe annab võimaluse kogeda erinevaid eluvaldkondi juba 1. klassist. Vastavalt eale õpivad lapsed erinevate praktiliste õppetegevuste kaudu tundma oma võimeid, samas neid ka arendades. Näiteks kolmandas klassis tutvuvad õpilased paljude vanade ametite ja elukutsetega, teostades ka ise jõukohaseid praktilisi töid. Oma võimete proovilepanek on ka uurimuslik või loovtöö aastatöödena 8. ja 11. klassis. Põhikooli ja gümnaasiumi lõpuklassides viivad karjääriteenistuse spetsialistid läbi vastavaid õppetunde ja külastatakse ka nõustamiskeskusi. Gümnaasiumiosas toimuvad praktikad annavad võimaluse realselt kogeda tööprotsessi erinevates asutustes ja ettevõtetes. Vt Ainekavad: praktikad.

12. Kooli lõpetamine

Põhikooli lõpetamine toimub vastavalt Põhikooli riikliku õppekava §23 sätestatud korrale ja Gümnaasiumi lõpetamine toimub vastavalt Gümnaasiumi riikliku õppekava §18 sätestatud korrale ja vastavalt Tartu Waldorfgümnaasiumi hindamisjuhendile.

13. Läbivad teemad

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja ühiskonnas tähtsustatud ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada. Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:

õpikeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õpikeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmärgi;

aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;

valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;

läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas aastatöös – õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna;

korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälisest õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

Läbivad teemad on:

- 1) **väärtused ja kõlblus** – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;
- 2) **kultuuriline identiteet** – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis;

- 3) **tervis ja ohutus** – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning osalema tervist edendava keskkonna kujundamises;
- 4) **elukestev õpe ja karjääri planeerimine** – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid;
- 5) **kodanikualgatus ja ettevõtlikkus** – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;
- 6) **keskkond ja jätkusuutlik areng** – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades; jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
- 7) **teabekeskond** – taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi;
- 8) **tehnoloogia ja innovatsioon** – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

14. Õppetöö korraldus

Õppeaasta Tartu Waldorfgümnaasiumis algab 1. septembril ja on jagatud viieks õppeveerandiks. Koolivaheajad vastavad haridus- ja teadusministri määrusega kehtestatud aegadele. Vajadusel võib kooli pidaja Õpetajate kolleegiumi ettepanekul vaheaegade pikkust muuta, õppeaasta pikkuseks peab sealjuures jääma vähemalt 175 õppepäeva.

Õppetunni pikkus on 45 minutit, perioodõppe põhitund hõlmab kahte 45 minutist tundi. Õppetunnid toimuvad koolis ja/või väljaspool kooli. Õppetund võib olla loeng, matk, õppekäik, projektipäev(ad), individuaaltund, eksamikonsultatsioon, e-õpe jms.

Õppetöö põhikoolis

Põhikoolis on põhiainetes* kasutusel perioodõppe, teistes ainetes õpe nädalatundidena. Klassiõpetaja aeg kestab traditsiooniliselt 8 aastat. 9. klassiga algab waldorfkoolis ülaaste*. Kuigi osa õpilasi asub pärast põhikooli õppima mujale, on 9. klassi õppe- ja kasvatustöö korraldatud juba ülaastme põhimõtete järgi:

- klassiõpetaja asemel õpetavad aineid aineõpetajad 12;
- tunniplaanis on ülaastmele omased kunstilis-praktiliste ainete kursused;
- sõnalisele hindamisele lisandub numbriline hindamine;
- 9. klassi õpilased osalevad ülaastme õpilastele suunatud tegevustes;
- 9. klassi õpetajad osalevad ülaastme kolleegiumi töös.

Põhikooliastmes õpitakse A-võõrkeelena inglise keelt ja B-võõrkeelena vene keelt.

Õppetöö gümnaasiumis

Gümnaasiumis on kasutusel kursuseõppe, põhiainetes* kursused toimuvad valdavalt perioodõppe vormis. Õpilase minimaalne õppekoormus gümnaasiumi jooksul on 96 kursust. 1 kursus on 35 õppetundi.

Gümnaasiumi kursused jagunevad:

riikliku ja kooli õppekava kohustuslikeks kursusteks,
kooli valitud valikkursusteks.

Põhikooli ja gümnaasiumi lõpuklassis on õppeveerandites kokku vähemalt 175 õppepäeva (sh lõpueksamite toimumise periood).

Gümnaasiumis on traditsiooniline õppetöö korraldus, hinnatakse kursusepõhiselt.

15. Õppeainete loend ja mahud Ainevaldkonnad

Tartu Waldorfgümnaasiumis

KEEL JA KIRJANDUS

eesti keel
kirjandus
draamaõpetus
kõnekujundus

VÕÕRKEELED

inglise keel
vene keel
saksa keel

MATEMAATIKA

matemaatika

LOODUSAINED

loodusõpetus
bioloogia
esmaabi
geograafia
füüsika
keemia

SOTSIAALAINED

ajalugu
ühiskonnaõpetus
inimeseõpetus
religiooniõpetus
perekonnaõpetus ja psühholoogia
filosoofia ajalugu

KUNST

vormijoonistamine
maalimine
joonistamine
voolimine
joonestamine
sisekujundus
arhitektuur ja maketeerimine
muusika

KULTUURILUGU

muusikaajalugu

kunstiajalugu
arhitektuuriajalugu

TEHNOLOOGIA

käsitöö
puidutöö
kodundus (lõimitud projektidesse ja teistesse õppeainetesse)
vasetöö
raamatuköitmine
aiandus

LIIKUMINE

eurütmia
kehaline kasvatus
rahvatants

AASTATÖÖ

aastatöö alused
uurimistöö alused

PRAKTIKAD

maamõõtmispraktika
metsanduspraktika
sotsiaalpraktika

Tunnijaotuskava

Waldorfkooli õppekava ja õpetuse ülesehitus sisaldab lisaks riiklikele mitmeid õppeaineid, mis kätkevad endas kooli eripära. Vastavad õppeained on kirjeldatud ainekavades. Seetõttu on reaalne tundide maht nädalas suurem kui riiklikes koolides. Seda kompenseerib aga koolipäeva ning tundide ülesehitus ja rütm, nt praktiliste ja kunstiliste ainete vaheldumine mõttetööd nõudvate ainetega.

Lapsevanemad sõlmivad koolilepingu, millega nad annavad kirjaliku nõusoleku kooli õppekavale, sh ka tundide mahule. Seega lähtub kooli õppekorraldus õppekavast, mis vastavalt PRÕK § 15.6 lubab kooli nõukogu heakskiidul juhendada ECSWE põhimõtetest.

Tunnijaotuskava põhikoolis (nädalatundides)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Eesti keel ja kirjandus	5	6	5	5	4	4	4	4	4
Draamaõpetus								1	
I võõrkeel (inglise keel)	2	2	2	3	3	3	3	3	3
II võõrkeel (vene keel)	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Matemaatika	3	3	3	3	4	4	4	4	5
Loodusõpetus			2	2	2	2	1		
Bioloogia							2	2	2
Geograafia					1	1	1	1	2
Füüsika						1	1	1	2
Keemia							1	1	2
Ajalugu					2	2	2	2	2
Ühiskonnaõpetus									2
Religiooniõpetus	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Vormijoonistamine	2	2	2	2					
Maalimine	2	2	2	2	2	2			
Joonistamine							2	2	1
Voolimine									1
Joonestamine									1
Muusika	2	2	3	3	2	2	2	2	2
Käsitöö	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Puidutöö					2	2	2	2	
Vasetöö									1
Eurütmia	1	1	1	1	1	1			
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Aastatöö alused								1	
Aiandus						0,5	0,5		

Kursused gümnaasiumis

	X-XII klass
Eesti keel	6
Kirjandus	6
Draamaõpetus	2
Kõnekujundus	1
I võõrkeel (inglise keel)	9
II võõrkeel (vene keel)	5
III võõrkeel (saksa keel)	4
Matemaatika (lai)	14
Matemaatika (kitsas) valikkursus*	8*
Bioloogia	4
Esmaabi	1
Geograafia	3
Füüsika	6
Keemia	3
Ajalugu	7
Ühiskonnaõpetus	2
Perekonnaõpetus ja psühholoogia	1
Filosoofia ajalugu	1
Maalimine	3
Joonistamine	2
Voolimine	3
Joonestamine	2
Arhitektuur ja maketeerimine	1
Muusika	5
Kunstiajalugu	1
Muusikaajalugu	1
Arhitektuuriajalugu	1
Vasetöö	1
Kehaline kasvatus	5
Uurimistöö alused	1
Maamõõtmispraktika	1
Metsanduspraktika	1
Sotsiaalpraktika	1

16. Kooli juhtimine

Kooli pidaja on mittetulundusühing – Tartu Vaba Waldorfkooli Selts. Seltsi kuuluvad õpetajad ja lapsevanemad, kes on huvitatud kooli edukale toimimisele kaasaaitamisest. Kooli pidaja korraldab kooli tegevust, waldorfpedagoogikat edendavaid üritusi ja tagab kooli tegutsemiseks vajaliku materiaalse baasi.

Kooli kompleksne toimimine jaguneb kolmeks iseseisvaks valdkonnaks:

- majanduslik tegevus, mida korraldab TWS-i juhatus (tegevus lähtub kooli ja MTÜ põhikirjadest);

- pedagoogiline tegevus, mille eest vastutab õpetajate kolleegium (lähtub kooli põhikirjast, õppekavast ja oma põhimäärusest);

- administratiivne tegevus, mida juhib lapsevanemate ja õpetajate esindajatest moodustatud Seltsi juhatus ja teostab kooli juhataja.

Valdkondade otsustuspädevus on määratud nende tegevusaladega. Seltsi tegevust puudutavates otsustes on otsustusõigus üldkoosolekul.

Waldorfkoolide juhtimisel toimib kollegiaalse juhtimise printsiip. Koolis on põhivaldkondade – pedagoogiline, majanduslik ja administratiivne – juhtimiseks vajalikud juhtivad ning täidesaatvad organid. Olulisi küsimusi arutatakse ja otsuseid võetakse vastu kollegiaalselt, praktilised vastutusalaad jaotatakse konkreetset üksikisikute või töögruppide vahel. Hierarhiliste juhtimisstruktuuride tekkimist püütakse vältida.

17. Õpetajate koolitus ja täienduskoolitus

Waldorfõpetajate aluskoolituseks on Eesti Vabariigi õpetajakoolitus või kõrgkoolide ainealane koolitus, mida täiendab waldorfpedagoogika-alane taseme- või täiendõpe. Eesti Vabariigis puudub waldorfkoolide õpetajaid tasemeõppes ettevalmistav kõrgem õppeasutus. Õpetajate täienduskoolitus toimub:

- Tartu Ülikoolis;

- Tartu Waldorfpedagoogika Seminaris nädalalõpukursustena Tartus või Tallinnas;

- Antroposoofilise Seltsi poolt korraldatud seminarides;

- Rahvusvahelise Ida-Euroopa Waldorfkoolide Assotsiatsiooni (IAO) poolt korraldatud Baltikumi õpetajate regulaarsetel ühisseminaridel;

- Waldorfpedagoogika seminarides ja muudes õppeasutustes väljaspool Eestit.

Waldorfpedagoogiliste ainealaste koolitustega kaasnevad kunstilised kursused. Kunstide kaudu laiendab ka õpetaja oma tajumisvõimet ning oskusi, laiemas plaanis on kunstiline koolitus ettevalmistus pedagoogika kui kunsti viljelemiseks.

Õpetajate regulaarne enesetäiendus toimub iganädalastel pedagoogilise kolleegiumi koosolekutel. Iga õpetaja vastutab individuaalse enesetäienduse ja -kasvatuse eest.

18. Õpetaja töökava koostamise põhimõtted põhikoolis ja gümnaasiumis

Õpetaja töökava koostatakse kooli õppekava ainekavade alusel, lähtudes „TWG õppekava“ ainekavades sätestatud põhimõtetest õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisele ja korraldamisele. Õpetaja töökava koostamise eesmärgiks on kirjeldada taotletavate õpitulemusteni jõudmist. Töökava on tegevuskava, mis kajastab õpitulemusi, ajakulu, õppe sisu ja õppetegevusi.

Õpetaja töökava koostatakse põhikoolis põhitunni ainetes perioodi alguseks ning ainetundideks hiljemalt uue õppeveerandi alguseks. Gümnaasiumiastmes koostatakse töökava kursuse alguseks. Õpetaja töökava on õpilastele kättesaadav uue kursuse või õppeveerandi esimesest päevast alates.

19. Õppekava arendus, uuendamise ja täiendamise kord

Õppekava peab toetama õppe- ja kasvatusprotsessi tervikuna, seega vajab õppekava ka pidevat arendamist ning uuendamist. Õppekava uuendamine on elav protsess, mis eeldab õpetajate ja õpilaste ning ka lapsevanemate koostööd. Õppekava muutmise põhilisteks eeldusteks on õpetajate täiendkoolitus ning õppetööst saadav tagasiside. Kooli õppekava arendamine toimub eelkõige õpetajate kolleegiumi poolt moodustatud töörühmades, mis valivad endile ise sobiva töövormi.

Õpetajate kolleegiumi poolt heakskiidetud õppekavamuudatused kinnitab kooli pidaja.

20. Waldorfpedagoogika ja waldorfkooli korraldusega seotud põhimõisteid

Antroposoofia – 1. Loodusteaduslike tunnetusmeetodite täpsusega vaimset maailma uuriv ning kirjeldav teadus. Ülemeelilise vaatluse kui teadusharu väljaarendaja oli dr. Rudolf Steiner.

2. Vaimuteaduslike uuringute tulemused kui täiendus loodusteadustele, ajaloole ja teistele teadustele.

3. Vaimuteaduslike uuringute tulemuste rakendamine ühiskonna ja üksikisiku elus (nt waldorf-pedagoogikas, meditsiinis, ravipedagoogikas, farmaatsias, põllumajanduses, sotsioloogias jne).

Inimeseõpetus – antroposoofia* osa, mis kirjeldab inimest tema erinevate olemusosade ning nendevaheliste seoste kaudu.

Klassiõpetaja – õpetaja, kes võtab otsese vastutuse ühe klassi arengu eest 1.–6./8. klassini. Klassiõpetaja kujundab klassi kui tervikut ning õpetab perioodõppe aineid ja oskuste piires mõnda võõrkeelt, liikumis- või kunstiainet. Klassiõpetaja teadvustab oma vahetut mõju klassile ning sellest tulenevat enesekasvatuse ja enesetäiendamise vajadust. Õpetajate kolleegium* otsustab klassiõpetajasüsteemilt aineõpetajate süsteemile ülemineku aja ja viisi iga konkreetse klassi ja klassiõpetaja puhul eraldi.

Õpetajate/pedagoogiline kolleegium – kooli juhtorgan pedagoogilises valdkonnas. Õpetajate kolleegiumi kuuluvad koolis töötavad õpetajad ning kooliarst. Regulaarseks töövormiks on kolleegiumi koosolek*.

Kolleegiumi koosolek – kooli pedagoogilise juhtimise vorm. Koosolekul toimub: õppekasvatustöö analüüs ja planeerimine, regulaarne enesetäiendamine nii loengute kui kunstilise tegevuse vormis, õppekorraldust ja õpilasi puudutavate otsuste vastuvõtmine. Pedagoogilised otsused langetatakse üldjuhul konsensuse alusel. Konkreetseid vastutusala on jaotatud üksikõpetajate või töögruppide vahel. Koosolek toimub regulaarselt kord nädalas. Koosolekul osalevad kõik tegevõpetajad.

Astmekolleegium – sellesse kuuluvad õpetajad, kes õpetavad antud kooliastmes. Astmekolleegium koguneb vähemalt kord kuus kolleegiumi koosoleku raames. Selle pädevusse kuuluvad vastava kooliastmega seotud küsimused.

Klassikolleegium — õpetajate kolleegium, kuhu kuuluvad antud klassis õpetavad õpetajad. Klassikolleegium tegeleb konkreetse klassi ja selle klassi üksikute õpilaste probleemidega.

Perioodõpe – aine süvendatud käsitlemine määratud perioodi (keskmiselt neli nädalat) jooksul. Perioodõppe tund hõlmab koolipäevast põhitunni* osa, st kaks akadeemilist tundi. Waldorfkoolides algab perioodõpe esimesest klassist. Perioodõppe aineid vt õppeainete loendist. **Põhitund** – topelttund, tavaliselt päeva alguses, käsitleb perioodõppe* ainet. Põhitunni struktuur – vt tunni rütm (ptk 6)

Rütmiline osa – põhitunni* või tunni osa, tavaliselt tunni alguses. Erinevate rütmiliste tegevuste – koordineerimine, laul, retsiteerimine, pillimäng jms – kaudu ergutab tahet, valmistab tunniks ette. Rütmiline osa on mahukam ja struktureeritum nooremates klassides.

Piltlik õpetusmeetod – õpetamisemeetod jutustavates ainetes 1.–8. klassis, osaliselt ka hiljem. Elav, kujundlik, kirjeldav sõna äratab lapse fantaasia ja sisemise kujutluse (aktiivsus). Loob vastukaalu tänapäeval välismaailmast tulvavatele valmis piltidele (passiivsus). Vt ka tunde kasvatus (ptk 5).

Jutustav osa – põhitunni* lõpetav osa, piltliku õpetuse liik, mis sisaldab eakohast jutustust. **Ainevihik** – aineõpetuse käigus õpilase poolt valmistatav töövihik-õpik. Sisaldab kokkuvõtteid käsitletud teemadest, vastavaid illustratsioone ja skeeme, iseseisvaid töid, loovtöid jms. **Kuupidu** – tavaliselt kuu lõpul toimuv kooli avatud ühisüritus, kus klassid tervikkoosseisus esitavad valitud ja kunstiliselt vormistatud teemasid kuu jooksul õpitust. Üks sotsiaalse koostöö vormidest.

Aastatöö – iseseisva töö planeerimise ja teostamise oskust väljendav individuaalne uurimuslik või kunstilis-praktiline aastatöö. Aastatööde esitlemine toimub kevadel kooli avatud üritusel. Lõputööde kaudu väärtustab waldorfkool kõiki üldpädevusi ning loob alternatiivi ainult õpipädevustel põhinevatele eksamitele.

Fenomenoloogia – meetod, mis põhineb nähtuste vaatlemisel ja nende põhjal järelduste tegemisel, erinevalt hüpoteetilisest järeldamisest.

Ülaaste – waldorfkoolis loetakse ülaastmeks traditsiooniliselt 9.–12. klassi, kus klassiõpetaja asemel annavad tunde aineõpetajad ja klassi juhatab klassijuhataja.

21. Kirjandust waldorfõppekava alaseks ettevalmistuseks ja enesetäienduseks

Carlgren, F., *Vabaduskasvatus*, Eesti Õppekirjanduse Keskus 1992

Fränkl-Lundborg, O., *Mis on antroposoofia?* EAS kirjastusgrupp, Tln. 1992

Eisen, F., *Koolile pühendatud elu. Johannes Käis 1885-1950*, Tln. Valgus 1985

Glöckler, M; Goebel, W. Laps. Meditsiinilis-pedagoogiline nõuandja. Premark, EVWÜ 2002

Heydebrand, C. von, *Vaba Waldorfkooli õppeplaani*, EVWÜ 1998

Kranich, E.-M., *Vabad Waldorfkoolid*, Tallinn 1991

Käis, J., *Kooliraamat*, Tartu Ilmamaa 1996

Lievegoed, B., *Lapse arengufaasid*, EAS kirjastusgrupp

Lindenberg, Ch., *Waldorfkoolid; hirmuta õppida, eneseteadlikult tegutseda*, Tln.1993

Richter, T., *Vaba Waldorfkooli ülesanne ja õpetuseesmärgid*, EVWÜ 1998

Steiner, R., *Inimolevuse mõistmisest lähtuv kasvatus kunst*, GA 311 EVWÜ

Steiner, R., *Kasvatuskunst. Metoodilisi ja didaktilisi nõuandeid*, GA 294 Tln 1994

Steiner, R., *Lapsekasvatus vaimuteaduse seisukohast*, Tln. 2000

Steiner, R., *Pedagoogilis-didaktilise kunsti uuendamine vaimuteaduse kaudu* GA 301 EVWÜ 2000

Steiner, R., *Seminarikõnelused ja õppeplaani loengud* GA 295 EVWÜ 1999

Steiner, R., *Üldine inimõpetus kui pedagoogika alus* GA 293 EVWÜ 2003
Stockmeyer, E.K.A., *Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuse kohta* EVWÜ 1998
Wilkinson, R., *Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi* Tln. 2006
Õppetöö kujundamiseks Waldorf-/ Steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani, EVWÜ 2000

22. Horisontaalne õppekava

Horisontaalse õppekava ülesanne on näidata seoseid erinevate õppeainete ja õpilase arengu vahel klassiastmeti. Tabelis on välja toodud põhilised teemad, üldeesmärgid ja motiivid iga vanuse- ja klassiastme jaoks õppeaineti. Taotletav lõimumine erinevate ainete vahel on osalt otsene, st temaatiline, osalt erinevatest aspektidest lapse vastava ea arengut toetav.

	1. klass	2. klass	3. klass
Eesmärgid	<p>Lapse viimine formaalse õppimise juurde toetudes lapse loomupärastele matkimisjõududele.</p> <p>Tervikust lähtuv pildipärane ja kunstiline õpetus.</p> <p>Ilu ja harmoonia taotlus.</p> <p>Erinevate kogemuste pakkumine: vormid, helid tähtede ja arvude sümbolid.</p> <p>Heade harjumuste kujundamine klassis.</p> <p>Aukartuse kujundamine looduse, keskkonna suhtes.</p> <p>Austuse kujundamine teiste vastu.</p> <p>Huvi tekitamine ja usalduse toetamine maailma suhtes.</p> <p>Sotsiaalsuse arendamine.</p>	<p>1. klassis kujundatud harjumuste, oskuste ning hoiakute süvendamine.</p> <p>Vastandite käsitlemine, nt pühakute elulood, loomamuinasjutud, valmid.</p> <p>Sotsiaalsuse jätkuv arendamine.</p>	<p>Omandatud kirjutamis- ning arvutamisoskuste rakendamine praktilises tegevuses.</p> <p>Seose loomine maaga ühise praktilise töö kogemuse kaudu. Vanad ametid.</p> <p>Klass kui sotsiaalne tervik.</p> <p>Selged käitumisjuhised, autoriteedi kogemine, nt Vana Testamendi lood.</p>
Eesti keel	<p>Muinasjutud.</p> <p>Kuulamisoskuse arendamine.</p> <p>Ühine retsiteerimine.</p> <p>Pildipärane täheõpetus.</p> <p>Vokaalide ja konsonantide erinev olemus.</p> <p>Täheaabitsa loomine, kasutades vahakriite.</p>	<p>Pühakute elulood, loomamuinasjutud, valmid.</p> <p>Väikesed trükitähed.</p> <p>Varemõpitud salmide kirjutamine. Raamatukese kirjutamine, kujundamine ja lugemine.</p> <p>Lugemisoskuse arendamine.</p> <p>Luuletuste retsiteerimine.</p> <p>Lühinäidendid.</p>	<p>Loomis- ja rahvapärimeste kuulamine ja jutustamine.</p> <p>Kõnekeele korrigeerimine ja harjutamine erinevates suhtlussituatsioonides.</p> <p>Erinevate lausetüüpidega kaasneva kõnemeeloodia tundepärane kogemine.</p> <p>Sõna- ja lauseliigid.</p> <p>Kuulamisele toetuva õigekirja arendamine.</p> <p>Lihtsamate grammatiliste reeglite leidmine kogetu põhjal. Üleminek seotud kirjale. Kirjelduste koostamine.</p> <p>Lühinäidendid.</p>

Võõrkeel	Huvi loomine keele vastu. Keele kõla tajumine. Kuulamisoskuse arendamine. Ühine retsiteerimine. Salmid ja laulud koos liikumisega. Tegutsemine lihtsate korralduste järgi. Vastamine lihtsamatele küsimustele. Sõnavara omandamine rütmilistes luuletustes ja keeleharjutustes.	Peamiste keelestruktuuride õppimine kuulamise ja matkimise kaudu, neid teadvustamata. Kuulamisoskuse arendamine. Ühine retsiteerimine. Salmid ja laulud koos liikumisega. Lihtsate lausete moodustamine. Lihtsate lugude mõistmine. Sõnavara omandamine rütmilistes luuletustes ja keeleharjutustes.	Omandatud keelestruktuuride iseseisev kasutamine. Kõneoskuse aktiivne kasutamine. Täheõpetus. Täheaabitsa loomine. Lihtsamad kirjajharjutused.
Matemaatika	Tervikust lähtumine. Arvud ja nende olemus. Hulkade võrdlemine. Nelja põhitehte erinev olemus. Analüütiline ja sünteetiline arvutamine. Korrutustabel rütmilise liikumise kaudu. Pildipärane ühetehteliste ülesannete koostamine ja lahendamine. Matemaatilised mängud.	Nelja põhitehte harjutamine. Tekstülesanded. Korrutustabel. Matemaatilised mängud. Rütmi- ja koordineerimisharjutused.	Inimesega seotud vanade mõõtühikute tundmaõppimine ja kasutamine praktilises tegevuses. Tänapäevased mõõtühikud. Arvuruumi laiendamine. Kirjalik arvutamine nelja põhitehtega. Tekstülesanded. Korrutustabel. Matemaatilised mängud. Rütmi- ja koordineerimisharjutused.
Muusika	Muusikaline pilt, milles põimuvad ühine liikumine, mäng, laul, pillimäng ja improvisatsioon. Kvindimeeleolu (pentatoonika) Kuulamisharjutused. Flöödimäng ja laulmine lähtudes matkimisprintsibist.	Muusikaline pilt, milles põimuvad ühine liikumine, mäng, laul, pillimäng ja improvisatsioon. Kvindimeeleolu (pentatoonika). Kuulamisharjutused. Flöödimäng ja laulmine, lähtudes matkimisprintsibist.	Kirikutonaalsus (kvartkvint intervallid). Diatoonika. Noodiõpetus. Meetrum. Varajane mitmehäälsus. Diatoonilise sopranflöödi õppimine. Mažoori ja minoori kogemine.
Kunstiained	Tööoskuste kujundamine. Maalimine akvarellidega. Harjutused põhivärvidega. Vaatlusülesanded. Vahakriitidega muinasjutupiltide loomine. Voolimine mesilasvahast.	Tunniks häälestumine värvilugude abil. Tööoskuste teadlik kasutamine. Maalimine akvarellidega. Harjutused põhi- ja sekundaarvärvidega.	Maalimine akvarellidega. Harjutused põhi- ja sekundaarvärvidega. Koostöömaalid. Vahakriitidega piltide loomine Vana Testamendi lugude põhjal.

		Tööde vaatlemine. Vahakriitidega piltide loomine kuulnud legendide ja valmide põhjal. Vormiharjutused saviga.	Vormiharjutused saviga.
Eurütmia	Ring kui tervik. Loomulike matkimis- ja liikumisjõudude tugevdamine ja korrastamine. Pildipärane vormide ja žestide arendamine ruumis.	Ring kui tervik. Keerulisemate vormide ja žestide ruumiline kujutamine. Kvindimeeleolu toetamine. Loomajuttudest lähtuv liikumine. Koordinaatsiooniharjutused.	Kesksel kohal koordinaatsiooniharjutused. Keerulisemad vormid ja žestid ruumis. Diatooniline meeleolu.
Geomeetria Vormijoonistamine	Sirge ja kaar, neist lähtuvad erinevad vormid. Vormiline ruumitunnetus liikumise kaudu. Eelharjutused kirjutamiseks.	Peegel- ja neliksümmeetria. Vormiline ruumitunnetus liikumise kaudu. Orienteerumine ruumis ja koordinaatsiooniharjutused. Eelharjutused kirjutamiseks.	Kolmiksümmeetria. Vaba kujundus etteantud vormielementidega. Harmooniatunnetuse arendamine. Dünaamilised vormiharjutused.
Liikumine	Ring kui tervik. Sotsiaalsed liikumis- ning osavusmängud. Koordinaatsiooniharjutused. Orienteerumine ruumis. Rütmiline kõne.	Ring kui tervik. Sotsiaalsed liikumis- ning osavusmängud loomajuttude põhjal. Koordinaatsiooniharjutused. Orienteerumine ruumis.	Üksikmängija osatähtsuse suurenemine grupimängudes. Sotsiaalse printsibi teadlikum arvestamine. Paarisharjutused ja meeskonnamängud. Teadlik vahendite kasutamine. Võimlemine.
Käsitöö	Iseseisva tööharjumuse kujundamine. Kahe käe koostöö. Kudumine. Näpuharjutused.	Ühe käe osavuse arendamine. Heegeldamine. Näpuharjutused. Tikkimine.	Varemõpitu kordamine ja kinnistamine. Kudumine. Heegeldamine. Villatööd. Linatööd. Kodulooga lõimuvad projektitööd.
Religiooniõpetus	Aastaringi meeleoludest lähtuvad muinasjutupildid, mis toetavad moraalsel arengul, usaldust, austust, tänulikkust ja tõetunnetust. Aukartuse äratamine ümbritseva maailma ja Inimese suhtes.	Legendid ja lood pühakutest. Legendid ja muinasjutud. Vastandpoolused inimeses. Püüd täiuslikkuse poole.	Vana Testamendi lood. Hea ja kuri. Autoriteet. Käitumisjuhised. Austav suhe võõraksmuutuvas maailmas.

Kodulugu (loodusõpetus)			Tutvumine vanade ametitega praktilise tegevuse kaudu. Tekkemuistendite kuulamine ja jutustamine. Taimede ja loomade kirjeldamine.
----------------------------	--	--	---

	4. klass	5. klass	6. klass
Eesmärgid	Lapses tekkinud tugeva tegutsemistahte positiivne suunamine. Iseseisva tööharjumuse kujundamine. Seose loomine ümbritseva keskkonnaga nii sotsiaalselt kui geograafiliselt. Individuaalsusesotsiaalsuse erinevuse teadvustamine.	Ümbritseva keskkonnaga loodud seose laiendamine ja süvendamine. Ilu- ja harmooniatunde arendamine. Üleminek müüditl ajaloolle.	Orientatsiooni laiendamine välismaailmale. Tärgkava kriitilisuse suunamine loodusmaailma vaatlemisele teaduslikust vaatepunktist. Kausaalse (põhjusliku) mõtteviisi arendamine. Uue sotsiaalse suhte loomine omavahel ning täiskasvanutega. Kokkulepped ja seadused. Nõudlikkuse arendamine oma töö suhtes.
Eesti keel	Tegusõnade pööramine, ajad. Otsekõne. Põhjamaade mütoloogia. Eepos "Kalevipoeg".	Käänamine. Lauseliikmed. Heksameetrilised tekstid (Ilias, Odüsseia).	Sidesõnad. Otse- ja kaudkõne. Vana-Rooma ja keskaja lood. Ballaadid. Ajaleht.
Võõrkeel	Sõnaliigid. Tähestiku kirjutamine. Esimesed kirjutamisharjutused. Üleminek omakirjutatud tekstilt trükitud tekstile.	Esimene lugemik. Teadvustatud grammatika õppimine. Küsimus-vastus. Tegusõna. Sünonüüm-antonüüm. Värsivormis näidend.	Suurbritannia kultuurilugu. Keskaja lood. Peamised ajavormid. Küsimused-vastused. Omadussõnade võrdlemine. Kiri sõbrale.
Matemaatika	Harilikud murrud.	Kümnendmurrud.	Protsentarvutus. Laen ja intress.
Muusika	Meetrum ja rütm. Taktimõõdu olemus. Polüfoonilised kaanonid.	Harmooniline mitmehäälsus. Liittaktimõõt. Duuri ja molli polaarsus. Eesti vanem ja uuem rahvalaul. Läänemere rahvaste laulud.	Euroopa rahvaste muusika ja muusikakultuuri suurkujude (Mozart, Beethoven) looming. Intervalliõpetus. Paralleelsed helistikud.
Kunstiained	Valgus ja vari. Motiiv maalil.	Loodusmotiivid.	Valgus ja vari. Must ja valge. Monokroomsed värviharjutused.

Eurütmia	Kiirus- ja osavusharjutused. C-duur. Alliteratsioon.	Vana-Kreeka tekstid retsitatsiooni ja liikumisega. Lemniskaat.	Sauaharjutused. Geomeetrilised vormimuutused.
		Harmooniline kaheksa. Viisnurk. Duur ja moll.	Grammatilised vormielemendid. Intervallid.
Geomeetria Vormijoonistamine	Põimumine. Sõlmed ja sõlmumine. Põimornamendid.	Vabakäeline ringigeomeetria.	Ringjoon. Ring. Kolmnurk. Täpne konstrueerimine, omadused, vaatlemine, seostamine, sõnastamine.
Kodulugu (loodusõpetus)	Kodukoha ajalugu. Tekkemuistendid, legendid. Plaani joonistamine. Ilmakaared.		
Taimeõpetus (loodusõpetus)		Eluslooduse vaatlus. Taimeriik.	Õistaimed.
Loomaõpetus (loodusõpetus)	Inimene ja loom.	Linnud. Lihasööjad loomad. Rohusööjad loomad.	
Ajalugu		Vanad Idamaad. Vana-Kreeka.	Vana-Rooma. Keskaja algus.
Geograafia		Eesti. Läänemeremaad. Inimene ja loodus.	Euroopa. Inimene ja loodus.
Kehaline kasvatus	Jooksumängud. Ringvõimlemine. Rütmi- harjutused. Rahvatantsud.	Pildipärase mängu üleminek harjutusteks. Teatejooksud. Vana-Kreeka stiilis olümpiamängud.	Osavuse treenimine. Süsteemaatilise harjutamise algus kergejõustikus. Pinge ja lõdvestumine.
Kivimiõpetus (loodusõpetus)			Kivimid ja mineraalid. Sette-, tard- ja moondekivimid.
Käsitöö	Ristpiste. Sümmeetria. Ornament.	Viie vardaga kudumine. Sokikudumine.	Looma ja nuku õmblemine.
Füüsika			Akustika. Optika. Soojusõpetus. Staatiline elekter. Magnetism.

Religiooniõpetus	Vana Testamendi legendid. Rahvajuhid, rahvas, maa.	Inimese süünd ja lapseõlv. Kristlikus pärimuses esinevad sünnilood, nende ajalooline ja kultuuriline taust.	Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma keisririigis. Eluloolised motiivid. Positiivsed eeskujud, kangelased. Mina ja maailm.
Puidutöö		Puidu voolimine ja vestmine.	Igapäevased tarbeesemed, liikuvad mänguasjad.

	7. klass	8. klass	9. klass
Eesmärgid	Tähelepanu suunamine välismaailmale. Abstraktsete ja loogiliste ideede mõistmine. Iseseisvate otsuste langetamine. Enese tajumine maailmakodaniku ja sotsiaalse vastutusega indiviidina. Tolerantsuse arendamine.	Õpitust mõtestatud maailmapildi loomine milles kesksel kohal on arenev eetilise indiviid. Aastatöö kui kõiki põhipädevusi hõlmav iseseisev töö. Klassi lõpunäidend kui sotsiaalse koostöö ja ühise vastutuse kogemine.	Motiveeritud huvi maailma vastu, teadmiste omandamine sellest, mis neid huvitab, iseseisev mõtlemine; mõtlemise struktureeritus ja loogiliste, põhjuslike järelduste tegemine; tundeotsuselt (8. kl) liikumine vaatlustel ning arusaamisel põhineva otsustamiseni. Oskus minna üle ideelt ideaalile ja ideaalilt rakendatud praktikale ning avastuselt 7.-8.kl loomisele ja leiutamisele. Tehnoloogia rolli ning inimese ja tehnoloogia suhe mõistmine tänapäeva maailmas. Polaarsuste vaheliste üleminekute mõistmine erinevatel elualadel ja eriti kunstis. Arusaam, et kunst ja teadus peegeldavad ajaloolisi muutusi. Töötama õppimine, töö läbi õppimine. Praktiliste elulalade kogemine. Meeskonnana töötamine ja koos probleemide lahendamine.
Eesti keel	Verb. Pööramine. Arv. Aeg. Kõneviisid. Tegumood. -ma, -da infinitiivid. Tegusõna käändelised vormid.	Süntaks. Kirjavahemärgid. Lauseõpetus. Stiil.	Stiil. Ortograafia põhireeglid.
Kirjandus	Rahvaluule liigid. Eepika. Lüürika.	Kirjandusžanrid.	Eesti kirjandus.
	Maadeavastused. Biograafiad. Lauseõpetus.	Vastavat keelt kõnelevate maade ajalugu ning maiskonnalugu (Ameerika Ühendriigid, Kanada, Austraalia,	Kaasaegne kirjandus. Referaat ja ettekanne. Kordav põhikooli grammatika.

		Uus-Meremaa). Lauseõpetus. Otse- ja kaudkõne.	
Matemaatika	Positiivsed ja negatiivsed arvud. Astendamine. Tehted astmetega. Sissejuhatus algebrasse. Lineaarvõrrand. Võrrandite koostamine.	Algebra. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteem. Võrrandite ja võrrandisüsteemide koostamine.	Ruutvõrrand. Murdvõrrand. Võrdelise seose graafik, lineaarfunktsioon, ruutfunktsioon. Tehted algebraaliste murdudega.
Muusika	Mitmehäälne laulmine. (renessanss- ja barokkmuusika). Erinevate rahvaste laulud, rahvushümnid. Harmooniaõpetus. Balladivorm. Muusikalise otsustusvõime kujundamine.	Laulud surmast, ajastukriitilised laulud. Rõhutatud rütmiga laulud. Muusikaline lauseehitus. Variatsioonivorm. Referaadid heliloojatest	Muusikateooria kordamine. Isamaalised laulud. Suurvormid. Biograafiad, võimalik võrdlus
Kunst	Kehade läbistumine, perspektiiv.	7. klassis õpitud tehniliste oskuste kunstipärane rakendamine.	Must-valge joonistamine
Kehaline kasvatus	Akrobaatika. Pioneerpall. Saalihoki. Suusatamine.	Jooksu- ja hüppetehnika. Tõkke- ja takistusjooks.	Korvpall. Võrkpall. Käspall. Võistlusmängud uiskudel. Seltskonnatantsud.
Geomeetria	Hulknurk. Hulknurga pindala. Pythagorase teoreem pindalade tõestusega.	Pythagorase teoreem. Ring. Ringjoon. Thalese teoreem. Sirgete paralleelsus. Kuldlõige. Prisma ja püramiid.	Kiirteteoreem. Hulknurkade sarnasus. Täisnurkne kolmnurk. Pythagorase teoreem. Eukleidese teoreem. Seosed täisnurkse kolmnurga nurkade ja külgede vahel. Pöördkehad.
Bioloogia	Selgroogsed loomad. Lüljalgsed.	Selgrootud loomad.	Pärilikkus. Evolutsioon. Ökoloogia
Ühiskonnaõpe- tus			Riigi toimimine. Seadused.
Ajalugu	Keskaeg. Eesti keskajal. Maadeavastused.	Uusaeg. Suur Prantsuse revolutsioon. Tööstuslik pööre. Ameerika iseseisvumine. Eesti uusajal.	XX sajand.

Geograafia	Vana Maailm. Aafrika. Aasia. Loodus. Kultuurigeograafia.	Uus Maailm. Põhja-Ameerika. Lõuna-Ameerika. Austraalia ja Okeania. Antarktika.	Laamtektoonika. Mäestike teke. Vulkanism. Kivimid ja mineraalid.
		Loodus ja kultuurigeograafia.	Eesti geograafia.
Astronoomia (loodusõpetus)	Geo- ja heliotsentriline maailmapilt.		
Füüsika	Mehaanika, elekter,	Liikuv ja seisev vesi ning õhk, rõhk, üleslükkejõud	
Keemia	Põlemine. Alused. Happed. Soolad.	Suhkur. Tärklis. Valgud, õlid, rasvad.	Käärimine. Õhk. Süsinik ja süsinikuühendid. Metallid (7.–9.kl).
Inimeseõpetus (bioloogia)	Toitumisõpetus. Elundkonnad. Terviseõpetus.	Luustik. Silm. Kõrv.	Luustik. Liigesed. Lihaskond. Kõri. Hammastik. Meelelundid.
Käsitöö	Käsitsi õmblemine. Viltimine.	Masinaga õmblemine.	
Puidutöö	Õõnesvormid, hõõveldamine	Lihtsamad mööblieseemed. Tappimine	
Religiooniõpetus	Uue Testamendi lood	Kolgata sündmus	Apostlite lood

Matemaatika	Trigonomeetria. Kujutav geomeetria.	Funktsioonid.	Ruumigeomeetria.
Füüsika	Kvantitatiivse meetodi ja eksperimentaalteaduse sünd Galilei katsete näite. Mehaanika. Dünaamika, staatika, kinemaatika.	Termodünaamika. Elektriõpetus, aine ja väli, Lainenähtused.	XX sajandi füüsikateooriad, kvantfüüsika, relatiivsusteooria, Mõju tänapäeva maailmapildile.
Keemia	Alused, happed, soolade kristallisatsioon. Metallid.	Keemiliste elementide iseloom. Perioodilisussüsteem.	Süsinikühendite keemia. Biokeemia. Orgaaniline keemia. Keemiliste ainete kasutamine ja nende mõju keskkonnale.
Bioloogia	Inimene kui tervik. Füüsiline inimene, tema elundid ja nende funktsioonid seoses hinge ja vaimuga.	Mikroskoopilised uuringud, raku tasand. Geneetika.	Evolutsioon. Eluslooduse süstemaatika. Ökoloogia.
Ajalugu	Inimkonna evolutsioonilise ja kultuurilise arengu seos geograafilise asendiga. Vanad kultuurid Vana-Roomani.	Keskaeg ja uusaeg. Maailmapildi muutumine. Eesti ajalugu.	Ülevaade maailma ajaloost rõhuasetusega kaasajale. Rahvusvaheline koostöö. Demokraatia areng.
Ühiskonnaõpetus			Poliitika, õiguse, majanduse ja ühiskonna vahelised seosed. Õigused ja vastutus.
Geograafia	Maa kui elav organism. Maa sfäärid, dünaamilised protsessid.	Kartograafia. Majanduse areng läbi ajaloo. Tänapäeva majandus.	Partnerlus inimese ja Maa vahel. Demograafia. Inimühiskonna ja kultuuri areng.
Muusika	Vormiõpetus. Biograafiad. Viini klassikud. Muusika seotus ühiskonnaga. Hääleseade. Laulmine. Muusika hindamise oskuse arendamine.	Vormiõpetus. Biograafiad. Romantikud. 19. sajandi uued suunad. Maailmamuusikast Eesti rahvusliku muusikani. Hääleseade. Laulmine.	Kaasaegne muusika. Muusika ja tehnoloogia. Hääleseade. Laulmine.

Kunstiained	Kompositsioon. Värv- ja vormiharjutused. Erinevad tehnikad.	Hingemeelolude väljendamine. Koosõlad ja ebakõlad.	Inimese keha kui hinge ja vaimu väljendaja.
Liikumine	Peotantsud. Tõkkejooks. Kõrgushüpe. Uisutamine (hüpped üle takistuste).	Peotantsud. Tõkkejooks. Kõrgushüpe. Uisutamine (hüpped üle takistuste).	Kooli lõpueksami sooritamine kogu õpitud programmi põhjal.
Tehnoloogia (vasetöö, raamatukõitmine,)	Toorainest tooteni. Vormimine / vormi jõud.	Toorainest tooteni.	
Esmaabi	Ohud inimese elule. Mõistlik ja sihipärane esmaabi. Õnnetuste ärahoidmine.		
Praktikad		Metsandus- ja maamõõdupraktika.	Sotsiaalpraktika.
Kultuurilugu	Kunsti ajalugu: kokkupuude maalikunsti ja skulptuuri suurte meistriteostega vanast Egiptusest kaasajani. Inimese muutuva teadvuse peegeldamine. Ilu mõiste muutumine.	Muusika ajalugu: keskaeg, renessans, barokk, klassitsism, romantism. Ajastute võrdlemine.	Arhitektuuri ajalugu: inimkonna kultuurilise, sotsiaalse ja tehnoloogilise arengu väljendumine arhitektuuris.
Joonestamine	Geomeetiline joonestamine.	Tehniline joonestamine.	
Filosoofia			Ülevaade inimkonna vaimsetest püüdlustest ja maailmavaadete muutumisest.

[1] Pilk maailmale.